

Srećan nam pov

Treća sreća! Dvapat odlagan zbog pandemije korone, 2020. i 2021., 65. Međunarodni beogradski sajam knjiga konačno je održan. Pod sloganom *Povratak napisanih*, smišljenim još za prošlogodišnji (neodržani) Sajam, pod kopolama nekoliko hala Sajma našlo se 416 izlagača (325 domaćih i 91 inostrani), a zemlja počasnog gosta, još ranije predviđena, bila je Rumunija.

Otvorajući Sajam knjiga koji je počeo 23. a završen 30. oktobra, pisac i akademik Dušan Kovačević rekao je da je knjiga lekovita i od davnina poznata kao melem za razum i dušu. Zato je toliko ljudi u obilasku ove sajamske apoteke, dodao je, naglasivši da je Sajam knjiga bio dve godine odlagan zbog pandemije virusa, da je u svetu sada sukob koji preti da preraste u treći svetski rat, a da se pod krovom Sajma upravo održava izložba knjiga, velika knjižara i biblioteka u kojoj žive pisci i njihova dela ispisana kao opomena na strašna ratna vremena. „Ovde je *Rat i mir*, ovde je *Na Drini ćuprija*, sa *Zločinom i kaznom*, pokraj *Srpske trilogije* i *Vremena smrti...* Kome su i zašto su pisane te velike knjige, ako se njihove priče ponavljaju kao da ih niko nije čitao?“, upitao se Kovačević. U ime zemlje počasnog gosta Sajma, rumunski pisac Mirča Dinesku govorio je anegdotski o istoriji kroz koju su tekli odnosi dve zemlje, Rumunije i Srbije, ali je rekao i da je najsravniji čin u istoriji tih odnosa bio dozvola Rumunije da vojni američki avioni koriste aerodrom u Temišvaru za NATO bombardovanje SRJ.

NOVA NEOBIČNOST: Tokom Sajma održan je niz susreta sa domaćim i stranim piscima, kao i pratećih programa čije su teme bile različite, a ticale su se i egzistencijalnih pitanja srpskih izda-

Dvapat odlagan zbog pandemije korone, 2020. i 2021., 65. Međunarodni beogradski sajam knjiga konačno je održan.

Piše: **Andelka Cvijić**

vača – od zaštite autorskih prava i borbe sa piraterijom, do esencijalno važnog razgovora o izdavaštvu i javnom interesu. Organizovane su izložbe, obeležene godišnjice velikana domaće i svetske književnosti – Ive Andrića, Vaska Pope, Duška Radovića, Borislava Mihailovića Mihiza, Žozea Saramaga, a posebna pažnja posvećena je izdavaštvu za decu.

Neobičnost ovog Sajma više nije štand ratnog zločinca Vojislava Šešelja – on je najzad postao samo usputna tužna atrakcija za najmlađe. Neobičnost nije i štand Ministarstva odbrane i vojske Srbije, dizajniran u dezenu maskirne uniforme, kao i štandovi MUP, i SPC.

Neobičnost je bio ogromni štand *Pošte Srbije* u areni *Hala 1*, koja je povodom 85 godina *Beogradskog sajma*, u saradnji sa njim izdala prigodnu poštansku marku na kojoj je motiv upravo *Hala 1*, koja je sa svojim kružnim oblikom, kupolom raspona 109 metara, od prenapregnutog betona, proglašena za spomenik kulture. Posebnost ovog štanda bila je telefonska govornica okićena cvećem, u kojoj su se veseli posetioči rado slikali. Pošta je i svih sedam dana Sajma nudila povoljnost slanja knjiga u sve krajeve Srbije po fiksnoj ceni od 300 dinara.

Šetnja između štandova Sajma knjiga predstavljala je, kao uvek, veliko zadovoljstvo i radost, kako izdavača tako i posetilaca. „Uželeli smo se Sajma“, bila je najčešće izgovarana rečenica, a upadljiv je bio veliki broj mladih koji su dolazili van *Školskog dana* četvrtkom, kad brojni autobusi stižu iz cele Srbije i regiona. Opuštena atmosfera u kojoj je sasvim potisnut strah od novog talasa pandemije kovida 19, doprinela je baš dobrom raspoloženju i mladih i starijih posetilaca, a broj onih koji su sve vreme posete Sajmu knjiga nosili maske bio je zanemarljiv.

Na uglavnom ukusno i jednostavno dizajniranim štandovima izdavača našle su se najnovije knjige iz dvogodišnje produkcije, 2021. i 2022. S obzirom na opšta poskupljenja, pa samim tim i ona u izdavaštvu, te knjige nije bilo nimalo lako objaviti. Cena štampe je poskupela nekoliko puta u odnosu na prošlu godinu a grad Beograd, bez obzira na velike gubitke, izdavačima nije dao nikakve subvencije o kojima je prethodne dve godine bilo reči tokom pregovaranja o cenama zakupa prostora za štandove na Sajmu (i ove godine nisu smanjene), a izgradnja štandova izdavače u ovoj godini košta najmanje 5 do 10 odsto, ako ne i više! Svejedno imajući u vidu *glad* vernih čitalaca za dobrim knjigama,

Knjige za preporuku

Bojan Džodan: *Paralaksa (Heliks)*; Karl Gustav Jung: *Ničeov Zaratustra I, II, III i IV tom (Fedon)*; David van Rejbruk: *Kongo. Epska istorija (Karpos)*; Karlo Strenger: *Strah od beznačajnosti (Psihopolis)*; Mirjana Ognjanović i Slavko Krunić: *Uprava neukaljanih časti – The administration of untarnished honor (Akademska knjiga)*; Vladimir Nabokov: *Pričaj, sećanje! (Dereta)*; Bodis Dežulović: *Christkind (Laguna)*; Danilo Basta: *Prigodni medaljoni, Postskriptum Sabranih spisa (Dosije studio)*; Štefan Cvajg: *Jučerašnji svet. Sećanja jednog Evropljanina, (Gradac)*; Volfram Ajlenberger: *Vatra slobode. Spasavanje filozofije u mračnim vremenima 1933-1943 (Agora)*; Osama Dazai: *Učenica (Tanesti)*; *Antologija savremene rumunske priče (Arhipelag)*; Juval Noa Harari: *Mi nezaustavljivi – Kako smo osvojili svet (Kreativni centar)*; Kristof Ransmajer: *Majstor vodopada / Kratka priča o ubijanju (Geopoetika)*; Jusuf Idris, Sabri Musa, Selva Bakr: *Priče iz delte Nila (Clio)*; Karl Jaspers: *Platon Avgustin Kant (Knjižarnica Zlatno runo)*.

ratak napisanih

izdavači su davali ogromne popuste na objavljena dela, čak i do 70 odsto. Pritom nad izdavačima je visio, i sada visi *Damoklov mač* još nerealizovanog otkupa knjiga za 2021, iako se približava kraj 2022. Pitanje je da li će se naslovi koji

Neophodno je oblikovati model Sajma knjiga koji će biti prihvatljiv za sve, a još više privlačan za posetioce

su predviđeni za otkup ove godine pojaviti u bibliotekama širom Srbije, što je još jedan problem za domaće izdavaštvo.

DOBRE SU (SAMO) KNJIGE:

Ipak, pored svih ovih muka, optimizam kao da ne napušta izdavače. Tako su *Clio* i *Arhipelag* i ove godine ostali verni da sloganima – *Arhipelag* sloganom *Nije sve loše, dobre su knjige*, a *Clio* sloganom *Propisno navučeni* – pokažu da Sajam knjiga može, i treba da se uz nužnu transformaciju i razrešenje nakupljenih problema vrati potpunoj posvećenosti knjizi.

Gojko Božović, glavni urednik *Arhipelaga*, za *Novi magazin* kaže da najbolja vest povodom Sajma knjiga u Beogradu jeste da je bilo moguće održati Sajam knjiga posle dvogodišnje pauze izazvane pandemijom koronavirusa tokom koje organizacija Sajma nije bila moguća. Dobra je vest i da je Sajam knjiga, uprkos pauzi i uprkos svim drugim rđavim okolnostima, kao vedar događaj ostao privlačan za značajan broj posetilaca. Nije dobra vest da je broj tih posetilaca očigledno manji nego što je bio pre godina korone. Samo dva sajamska dana bila su uporediva sa sajamskim danima kakve smo znali pre pandemije (prvi dan, nedelja, i pretposlednji dan, subota). Još jedan dan je imao pristojnu posetu, dok je u drugim danima poseta bila osetno slabija.

Božović misli da su sliku o poseti značajno retuširale brojne školske ekurzije, zbog kojih je svaki dan Sajma bio školski dan. „To je lepo, neki od tih đaka će sigurno postati novi čitaoci, ali to nije dovoljno za sadašnji trenutak Sajma. Nije bilo više ekurzija nego obično nego je bilo manje ostalih kategorija posetilaca. Posle dve godine pauze, što je značajno vreme da se promene navike i steknu nove, u Sajam se ušlo gotovo bez ikakvog marketinga događaja. O Sajmu se nije govorilo ni mesecima, ni ne-

FOTO: STANISLAV MILOKOVIC

ПОВРАТАК НАПИСАНИХ

23–30. октобар

САЈАМ КЊИГА

Na ovogodišnjem Sajmu knjiga nastupilo je 416 direktnih izlagača (325 iz Srbije i 91 iz inostranstva), ukupan broj učesnika koji obuhvata osim direktnih i indirektnih izlagača i zastupljene firme je 854. Registrovano je 163.616 posetilaca

deljama unapred, tek koji dan pre početka događaja. Na Sajmu je bilo i manje novih knjiga nego što smo navikli na uobičajene sajamske produkcije. Sliku su popravljale izložene knjige iz ranijih godine. Veliki skok cena papira je osetno uticao na produkciju knjiga, a to će se tek osetiti sledeće godine. Ovaj Sajam knjiga bio je test opterećenja. Organizatori su u prilici da na osnovu njega preispitaju u kojoj meri je održiv postojeći model organizacije. Čitaoci su pokazali koliko je ovakav Sajam privlačan. Izdavači će morati da razreše dilemu da li će ubuduće prihvatiti da, nesrazmerno svom uticaju na Sajam knjiga, jedini podnose sav rizik događaja. Neophodno je u narednim mesecima, svakako do ranog proleća, u trouglu osnivač (grad Beograd) – organizator (Beogradski sajam) – učesnici (izdavačka zajednica) oblikovati model Sajma knjiga koji će biti prihvatljiv za sve, a još više privlačan za posetioce. Sajam knjiga je potreban ovoj kulturi i književnosti, čitaocima i izdavačima, Beogradu i Srbiji, ali rizik ne može biti samo na jednoj adresi.

SAJAM OPET RADI: Zoran Hamović, glavni urednik IK *Clio*, smatra da Međunarodni beogradski sajam knjiga doživljavamo i dalje kao jednu od onih kulturnih manifestacija izuzetnog društvenog značaja, i orijentir kulturnim stvaracima i čitaocima. „Ovogo-

dišnje okupljanje dočekano je s velikom zebnjom i ispraćeno sa uzdržanom radošću. Dušan Kovačević se, otvarajući smotru, zabrinut zbog sve većeg ugrožavanja mira i političkih raseda u svetu, upitao hoćemo li se videti i sledeće godine na sajmu knjiga. Talasi neizvesnosti i prepreka učinili su da, ne samo oktobar, već da čitava ova postkovid godina bude period povratka i uklapanja u normalan režim rada. Ipak dah optimizma učinio je da za trenutak zaboravimo sve teškoće o kojima je bilo reči tokom priprema za sajam. Susreti s mnogim poznanicima i prijateljima, kolegama na štandovima, zanimljivi programi u salama učinili su dovoljno da se podsetimo i kažemo – sajam opet radi! „Sad, sajam je prošao, računi se svode... Povećani troškovi za zakup sajamskog prostora, oko izrade štanda, povećane cene papira i štamparskih usluga, smanjena produkcija, umanjen obim prodaje, sve su faktori koji otežavaju situaciju sa 40 odsto. Prodaja na sajmu kako kažu na nekim štandovima, gotovo da je ista kao 2019. godine. Nije dobro ali nije ni loše, kako smo pomišljali da može biti“, kaže Hamović, i dodaje, „Pa, srećan nam povratak napisanih!

U to ime napomenimo da će zemlja počasnii gost sledećeg, 66. Međunarodnog beogradskog Sajma knjiga biti Francuska. Nadajmo se da postojeće pretnje pandemije bolesti – virusa, i preteće – rata, neće biti.

Priznanja

Žiri 65. Međunarodnog beogradskog sajma knjiga (Zlata Bojović – predsednica, Anđelka Cvijić, Dragan Simeunović i Bojan Jović) odlučio je da su Izdavač(i) godine novosadski *Prometej* i *Pravoslavna reč*, *Sabrana dela Stanislava Krakova* (Službeni glasnik i UB Svetozar Marković iz Beograda) su Izdavački poduhvat, Najbolji izdavač(i) iz dijaspore su *Akademija nauke i umjetnosti Republike Srpske* iz Banjaluke i *Matica srpska – društvo članova u Crnoj Gori* iz Podgorice, posebno priznanje za doprinos u oblasti nauke pripalo je beogradskom *Filipu Višnjiću* za knjigu *Kulturna politika Kraljevine Jugoslavije 1918–1941* Ljubodrag Dimića, dok je Nagrada za Dečju knjigu dodeljena ediciji *Znamenite Srkinje iz pera književnica za decu* (Pčelica izdavaštvo iz Čačka). Specijalno priznanje za izdavača, knjigu ili strip u 2022. dobili su vršački KOV za 50 godina postojanja, i beogradske IK *Čigoja štampa* za biblioteku *Ortograf*, *Darkwood* za stripove *Korto Malteze* i *Modesti Blejz* i *Biblioteka grada Beograda* za ediciju *FESTOVIH 50*.